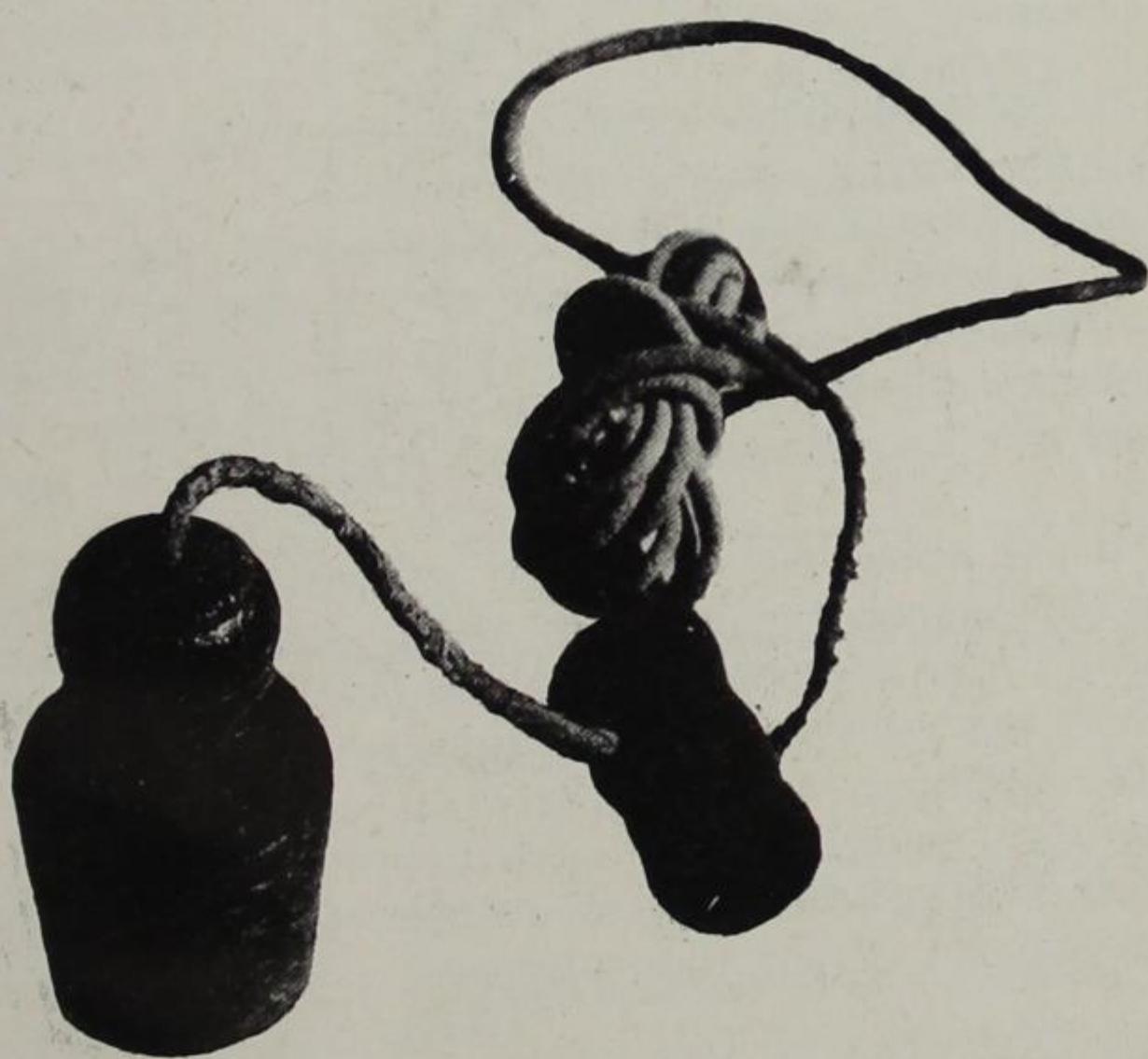

ΑΡΜΟΛΟΙ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

αρμολόι

ΤΡΙΜΗΜΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ
ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

Έκδιδεται από συντακτική έπιτροπή
με τή συμπαράσταση τής Προόδευτικής
Ένωσεως Πυρσόγιαννης

Υπεύθυνος Σύνταξης
Βασίλης Παπαγεωργίου
Θεσσαλονίκη

Υπεύθυνος Διακίνησης
Γιώργος Κουρλός
Αθήνα

Επιμέλεια - Σελιδοποίηση
Κλέαρχος Τσαουσίδης
Αθήνα

Γραφεῖα Περιοδικοῦ
B. Κωνσταντίνου 42 - Τηλ. 229.321 - Λάρισα

Έτησια συνδρομή:
Εσωτερικοῦ δρχ. 250
Εξωτερικοῦ δολ. 20

Αλληλογραφία - Έγγραφές
συνδρομητῶν και έμβασματα:
Θανάσης Παπαγεωργίου
Βασ. Κωνσταντίνου 42
Λάρισα

Φωτοστοιχειοθεοία:
INTERFOT O.E.
Αριστείδου 10-12
Τηλ. 3237.518 - 3221.428
Αθήνα

Φωτογράφηση - μοντάζ:
Γ. Κόκκορης - I. Μπλάνας O.E.
Ανδρομάχης 51 - Χαροκόπου
Τηλ. 9592 039
Καλλιθέα - Αθήνα

Εκτύπωση:
Χ. Παπαδόπουλος
Βουλιαγμένης 312
Τηλ. 9750.561 - 9710.078
Αθήνα

Περιεχόμενα

	σελ.
Άντεξε (τής Σύνταξης)	3
Φεστιβάλ	5
Παράδοση, παράδοση μέ δρους, παράδοση ἀνευ δρων	6
Προσέγγιση.. (ένα παράδειγμα)	7
Πολιτιστικές έκδηλώσεις	9
Μπαξίσια ή μαντιλώματα	11
Ημερολόγιο Αμερικής	21
Μαστόρκα έργαλεία, νταμάρια, πελέκημα	29
Κουδαρίτικα τής δουλειᾶς	48
Απόσπασμα από τους «Χτίστες» τοῦ Γ. Χειμωνᾶ	52
Πυρσογιαννίτικα λιθανάγλυφα	53
Λαϊκή Ελληνική Αρχιτεκτονική (ἀπόσπασμα από τό βιβλίο τοῦ Π. Ν. Τζελέπη)	54
Τό Πυρσογιαννίτικο καμπαναριό τ' ἄγιο-Χαραλάμπη Δημητρίου (Α. Πετρονώτη)	57
Πρόγραμμα ἀναπτύξεως τής ἐπαρχίας Κονιτσῆς	67
Ειδήσεις	73
Γράμματα - Κριτικές	77

ἄντεξε...

Τό ΑΡΜΟΛΟΙ συμπλήρωσε τρία χρόνια ζωῆς, «δοκιμῶν» ἀλλά καὶ δοκιμασίας. Χωρίς νά λείψουν οι δυσκολίες, μέ οικονομικά κάτω ἀπό τό μέτριο, κινήθηκε περισσότερο «περιφερειακά» καὶ «πειραματικά», περισσότερο σά «φήμη» καὶ σάν «ψίθυρος» στόν εύρυτερο ἡπειρωτικό χῶρο.

Βγῆκαν 9 τεύχη μέχρι σήμερα καὶ συγκεντρώθηκε ἔνα σπάνιο ύλικό ἀπό φωτογραφίες, χειρόγραφα, χάρτες, συνεντεύξεις καὶ φίλμ (σοῦπερ 8). Γιά πολλούς λόγους, τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ύλικοῦ αὐτοῦ παραμένει ἀδημοσίευτο.

Προσπαθήσαμε νά ἀναπνεύσουμε τήν ἔνταση τοῦ χώρου μας καὶ νά διατηρήσουμε ούσιαστική ἐπαφή μέ τό λόγο (αιχμηρό, ἀθυρόστομο καὶ πανάκριβο σέ ούσια) τῶν μαστόρων τῆς πέτρας. Ἀπό τήν πρώτη στιγμή ἐγινε φανερό πώς ἐπρεπε νά βιθιστοῦμε χωρίς ἐνδοιασμούς στή δική τους ἀτμόσφαιρα. «Ετσι, ή σχέση μας μέ τό πρωτότυπο ύλικό στάθηκε - τουλάχιστο αὐτή τήν περίοδο - ἔξω ἀπό κάθε ἐπιλογή, ύπογράμμιση, ἐπεξήγηση, σχολιασμό, ἀνάλυση. Δέ θίξαμε καθόλου τή δομή τοῦ ύλικοῦ (ἐκτός ἀπό τήν προσθήκη ἐνός προλόγου η εἰσαγωγικῶν σημειωμάτων πού δηλώνονται ἀρκετά ἔντονα σάν ἐμβόλιμα στοιχεῖα).

Τό ύλικό ἀποτελεῖ δεῖγμα μιᾶς δραστηριότητας, ή όποία, πέρα ἀπό πρόσωπα η καὶ σέ σχέση μέ πρόσωπα, δέν ἐπαψε νά ύπάρχει ὅλα τά χρόνια (πότε σά δράση καὶ πότε σάν κριτική).

Τό περιοδικό **ἄντεξε**. Σίγουρα ὅμως η ἐπιβίωσή του θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό μιά σειρά (καὶ) ἄλλους παράγοντες.

· Η Σύνταξη

συμπόσια
τεορτες

ηρωδετο

Δημητρ

Αυωγεια

πειρωτι

κ.λ.π

τθακη

ανθεστηρι

γεορτες λογον

συναντηση τεχνη

μουσικος αυγουστο

ολιτειοι εγγονοι τορτε

...Πάει πολύς καιρός άπό τότε πού μελετοῦν τό μυστικό τῆς «έπιτυχίας» τῶν Ἰσπανῶν ἀποίκων στίς ινδιάνικες ἐθνότητες. "Αν καὶ ύποταγμένοι πολλές φορές, οἱ Ἰνδιάνοι αὐτοὶ ἔφκιαχναν, ἀπό τίς ἐλειτουργίες, ἀπό τίς καταστάσεις ἢ ἀπό τούς νόμους πού τούς ἐπιβάλλονταν, κάτι ἄλλο ἀπό ἐκεῖνο πού νόμιζε ὁ κατακτητής. Τό τροποποιοῦσαν, ὅχι ἀλλάζοντας τὴ μορφὴ του, ἀλλά μέ τόν τρόπο μέ τόν δποῖο τό χρησιμοποιοῦσαν. "Αν καὶ βρίσκονταν μέσα στό σύστημα πού ἐπέβαλαν οἱ Ἰσπανοί ἀποικοι, κατάφερναν νά τοῦ ξεφεύγουν χωρίς νά τό ἐγκαταλείπουν. 'Η δύναμη τῆς διαφορᾶς τους βρισκόταν στίς διαδικασίες «κατανάλωσης»..."

* Απόσπασμα ἀπό συνέντευξη τοῦ Μισέλ ντέ Σερτό στήν ἐφημερίδα MONT, μέ τίτλο: 'Η λαϊκή κουλτούρα γίνεται ἀνάμεσα στούς ζωντανούς.

Παράδοση, παράδοση μέ όρους, παράδοση άνευ όρων...

τῆς Σύνταξης

Μέ άφορμή τίς πολυάριθμες πολιτιστικές έκδηλώσεις που γίνονται στά μεγάλα άστικά κέντρα και κυρίως στήν έπαρχιακή Ελλάδα δέν έχουμε σκοπό νά ύποδείξουμε λύσεις, άλλα νά είκονογραφήσουμε μιά κατάσταση.

Η καλοκαιρινή Ελλάδα τῆς τελευταίας δεκαετίας είναι ένα άπεραντο φεστιβάλ.

Πόλεις και χωριά άνασύρουν άπό τό παρελθόν ένα γνήσιο τέκνο τους - συνήθως ήρωα ή λόγιο - βαφτίζοντας τίς έκδηλώσεις μέ τό ονομά του.

Πρωταγωνιστές τῆς πολιτικής αύτής πλημμυρίδας είναι τά «προοδευτικά» κόμματα και οι νεολαίες τους.

Η πείρα άποδεικνύει ότι ποτέ δέν είχαν έπιγνωση τῶν προβλημάτων τοῦ τόπου τους, πόσο μᾶλλον τήν ικανότητα νά προτείνουν λύσεις. Πάντως ίσχυρίζονται ότι προσπαθοῦν νά άνορθώσουν τό έπιπεδο συνείδησης τῶν άνθρωπων τῆς έπαρχίας. Και έπειδή νομίζουν πώς οι άνθρωποι αύτοί τούς άνήκουν, πιστεύουν ότι δέν τούς χρειάζεται τό μυαλό. Στήν ούσια άπειλούν μέ μιά γλώσσα που μόνο αύτοί καταλαβαίνουν και πού θέλουν νά τήν

έπιβάλουν στερώντας τούς ύπόλοιπους άπό τή δική τους γλώσσα.

Καμιά αίχμηρότητα στίς σχέσεις, καμιά εύαισθησία στήν άτμοσφαιρα· σπάνια θά άναζητήσουν τήν έκπληξη ή τήν ποικιλία. Χαρακτηριστικό τους γνώρισμα ή έλλειψη συνεργασίας, ο κομματικός έγωισμός και ο διάλογος τῶν κουφῶν. "Έχουν σχηματισμένη γνώμη γιά τήν «ύπανάπτυκτη έπαρχια» και μεγαλόκαρδα φροντίζουν γιά τήν πνευματική της τροφή. "Οταν χρειάζεται νά μιλήσουν σκληρά γιά τό «έπαρχιακό πνεύμα» καταφεύγουν στή γνώριμη λασπολογία τοῦ εϊδους: **έπαρχια = τηλεόραση, ποδόσφαιρο, καφενείο.**

Τό σκεπτικό αύτό προεξοφλεῖ τήν έπεμβαση τῶν έκδηλώσεων που ή συνταγή τους είναι άπλη και δοκιμασμένη.

Τό παζάρι μέ τήν «καλλιτεχνική άγορά» είναι εύκολο και τά ύποπροϊόντα άφθονούν λόγω έπιχορηγήσεων, ιδίως τούς καλοκαιρινούς μήνες.

Στή θεατρική πιάτσα έλοχεύουν σαλταδόροι άστέρες κι άστερίσκοι που στήνουν στό ποδάρι θεατρικές παραστάσεις (λόγω τουρισμού συμφέρουν οι τραγωδίες) και καταβροχίζουν τίς παχυλές έπιχορηγήσεις καταχειροκροτούμενοι. Αναγγέλουν μεγαλόπνοα πργάμματα έπαφής μέ τό «λαό» και ξεκινοῦν νά παιδεύουν και νά παιδέψουν τήν έπαρχια. Συνθέτες «άγωνιστικοί» και τραγουδιστές εϊδωλα στήνουν παπατζίδικες συναυλίες μέ λαϊκές έπιτυχίες. Διανθίζουν τό πρόγραμμα μέ κανένα ξεχασμένο ρεμπέτη και οπωσδήποτε μέ παραδοσιακό συγκρότημα (κλαρίνο και έπαρχια είναι κατά τή γνώμη τους άχωριστα, όπως τό σαμάρι μέ τό γάιδαρο) και τό άποτέλεσμα τριπλά έπιτυχές: γερή μπάζα, διαφήμιση δωρεάν και έπαφή μέ τό λαό.

Παρείσακτοι, σκόπιμα ή άθέλητα θά άγνοήσουν τήν ύποψία και τήν άμυντική εύαισθησία τῶν ντόπιων που είναι παλιά ζσσο και ο κόσμος. Έπισκέπτες έγωιστές και σίγουροι γιά τήν πραμάτεια τους θά παραμείνουν περαστικοί κι άνωφελοι γιά κάθε ντόπιο που σκέφτεται και άναπνέει τήν άτμοσφαιρα και τή δυναμική τοῦ χώρου του.

Προσέγγιση..... (ένα παράδειγμα)

Αύτό το πρόγραμμα είναι άφιερωμένο στούς
μοιρας. στούς χιλιους δυό άναστεναγμούς του
λαού μας. άκόμα και στούς χαρούμενους. τους έγω-
ιστές. τους ταπεινούς γενικά σε όλους τους άν-
θρωπους για νό μή ξεχάσουν ποτέ νό είναι
άνθρωποι.

Μέσα στά τραγούδια πού ε' άκούσετε ύπόρ-
χει όλη ή τραγωδία. ή πόνος και ή χαρά. ύπόρχει
ή Έλλάδα. όλλοτε τραυματισμένη. κι όλλοτε
γιορτινή. ύγροχουν τά σπίτια μας. ή άσβεστης
και ή άκακια ύπόρχει τό τραγούδι που δυναμώνει
στά χείλη μας γιά νό πετάξει ή υπεναγμός μας.
ύπόρχει έτσιτη ή στιγμή πού μέ συνείδηση
προσφέρουμε σε σάς.

ΦΙΛΙΚΑ
Λάκης Τεάζης

Στά χέρια μας έφτασε μιά πρόσκληση, έκ-
πληκτικό δείγμα πολιτιστικής προσέγ-
γισης τής έλληνικής έπαρχιας. Γιά τήν
ιστορία άναφέρουμε πώς τό «κόλπο»
στήθηκε στά N. Μουδανιά τής τουρι-
στικότατης Χαλκιδικής, φέτος τό κα-
λοκαίρι.

Μπήκε ό χειμώνας, έφυγαν οι τουρίστες, κρύ-
ωσε τό κόλπο κι ένα πρωί έφυγε στήν
Αθήνα και ό ύπογράφων τήν πρόσκλη-
ση κ. Λάκης Τεάζης. Δέν πέρασε μή-
νας και τόν άκολούθησαν ή φίρμα τοῦ
«πνευματικοῦ και ψυχαγωγικοῦ χώρου»
όπως γράφει ή πρόσκληση, μαζί μέ τήν
όρχήστρα.

Τό «κόλπο» λέγεται μπουζουκόκεντρο η
μπουάτ και πάντα κατά τόν κ. Λάκη
Τεάζη ψυχαγωγικός και πνευματικός
χώρος. Νάναι καλά ο ανθρωπος, οπου
κι αν βρίσκεται.

Πρόσκληση

Η διεύθυνση

Η ΕΑΝΘΙΠΠΗ ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗ και οι καλλιτέ-
χνες σάς προσκαλούν στά έγκαινο τής μπουάτ
«ΕΑΝΘΙΠΠΗ», στής 22 Ιουνίου 1979 ώρα 10
μ.μ. νό γιορτάσουμε μαζί σήν γένηση ένός ψυχα-
γωγικοῦ και πνευματικοῦ χώρου στή Χαλκιδική.

Μέ φίλια
Μπουάτ ΕΑΝΘΙΠΠΗ
N. ΜΟΥΔΑΝΙΑ ΤΗΛ. 21382

Σημασία έχει ή πρόσκληση. Οι είκόνες είναι
ύπερβολικά φιλάνθρωπες, στοχεύουν στή
συγκινησιακή διέγερση, τή λαϊκή αισθη-
ματολογία και θωπεύουν έπιμονα τή
νοσταλγία τής ύπανάπτυξης.

Ο ύπογράφων κ. Λάκης Τεάζης ξέρει καλά τό
παραμύθι και τό πλασάρει έπανδρωμένο
μέ τό μίζερο «προοδευτικό» μας λόγο
άναπολώντας τό δύστυχο πτῶμα τής
προπολεμικής Έλλάδας (τοῦ κήπου,
τής αύλης και τοῦ άσβεστη).

Λέξεις όπως τσακισμένοι τής ζωῆς, άπό-
κληροι τής μοίρας, άναστεναγμοί,
τραυματισμένη και στό τέλος άπαραι-
τητα ή λέξη συνείδηση παραπέμπουν
στήν κατοχική καλαμποκίσια μπομπό-
τα. Μέ λίγα λόγια ο δαιμόνιος κ. Λάκης
Τεάζης ξέρει καλά ότι ο κόσμος συ-
νήθως τιμάει (άγοράζει) αύτό που χάνει.

Η Σύνταξη

Καί σεῖς (έμεῖς) ποιοί εἰστε καί τί κάνετε;

Προσπαθοῦμε νά καταλάβουμε αύτές τίς καθημερινές καί μικροσκοπικές διαδικασίες στή ζωή τῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου μας καί δέν παριστάνουμε τούς σωτῆρες.

Εἶναι ἔξω ἀπό τή λογική μας κάθε εἴδους ἐπέμβαση καί τό μόνο πού ἐπιδιώκουμε εἶναι μιά ἐπικοινωνία μαζί τους, μιά κυκλοφορία ἐμπειριῶν καί πειραμάτων.

Οι ἀνθρωποι αὐτοδιαχειρίζονται τή ζωή τους καί προσπαθοῦν ἀθόρυβα νά ἐπιβάλουν τή θέλησή τους. Αύτό ἀκριβῶς τό νόημα ἀναγνωρίζουμε καί προσπαθοῦμε νά χρησιμοποιήσουμε.

• **Η Σύνταξη**

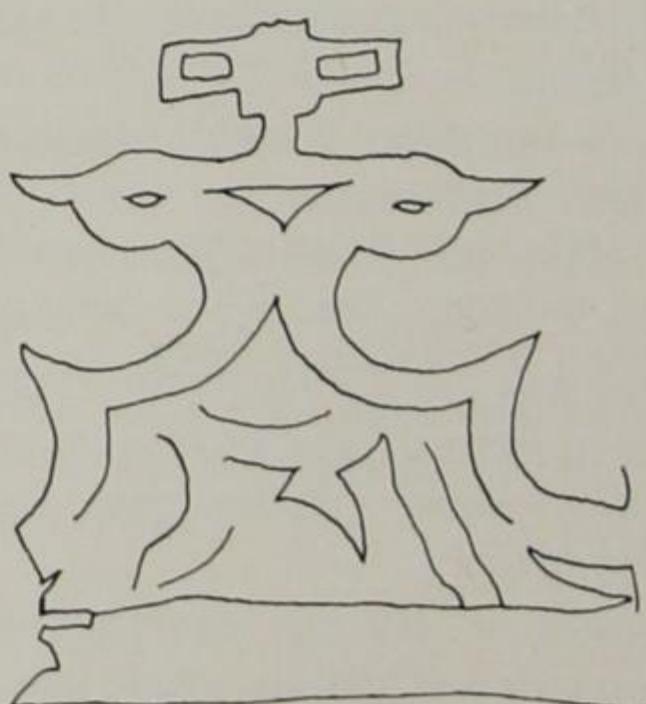
Τρογραφρα Ειδιλλώσεων

ΠΥΡΓΟΓΙΑΝΝΗ

13 έως 17 Αύγουστου

Φίλοι, ἂν το δεκαπενταύγουστο σάς φέρει
ο δρόμος 90 χιλιόμετρα πάνω από τα Γιάννενα
βτά ριζά τού Γράμμου Θά χαρούμε νά παρα-
κολουθείστε τις πολυτιστικές ἐκδηλώσεις
που ἔτοιγασαν η Προοδευτική "Ενωση Πύρ-
γιαννής και Το περιοδικό ΑΡΜΟΛΟΙ"

1. Εκθεση με θέμα τά έργα λειτουργίας των μαστόρων τής πετράς.
Θα εκτεθούν έργα λειτουργίας και φωτογραφίες
2. Αναπαραστασή από νέους και παλιούς μαστόρους τού παλιού έθιμου μία ξινιά ή μανδηλωτά. Προκειται για τη συνθεια των μαστόρων για υποδεχονται με τραγούδια και σκηνικούς διαλογούς τα δύρα τού σπιτούνοι κοκκιρή και των συγγενών του
3. Εκθεση φωτογραφίας με θέμα τη γυναικα στα Μαστόρχιαρια
4. Θεατρική παραστασή με το έργο το καλοκαιρι Θα θερισουμε, τού Αλεψή Δρυιανού από το Ηπειρωτικό Θεατρο
5. Τοπικό τραγούδι

Πέντε μέρες άπό 14 έως 17 Αύγουστου, τό ΑΡΜΟΛΟΪ σε συνεργασία μέ τήν ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, τήν Κοινότητα και τό Σύνδεσμο Πυρσογιαννιτῶν Ιωαννίνων παρουσίασαν σέ φίλους, χωριανούς και κοντοχωριανούς, ντόπιους και παροικοῦντες και σέ πάσης φύσεως περαστικούς τίς δεύτερες καλοκαιριάτικες έκδηλώσεις.

Περισσότερο και άπό τό άποτέλεσμα, περισσότερο άκόμα κι άπό τήν άπήχηση στό κοινό, τό ΑΡΜΟΛΟΪ θεωρεῖ σάν πραγματικό γεγονός τήν πραγματοποίηση τῶν φετεινῶν έκδηλώσεων.

Τρεῖς έκθέσεις μέ φωτογραφίες και ντόπιο ύλικό γιά τίς κατασκευές και τά έργαλεῖα τῶν μαστόρων τῆς πέτρας, μιά γιά τή ζωή τῆς γυναίκας στά Μαστοροχώρια, μιά «άναπαράσταση» τοῦ έθιμου «μπαξίσια», πολύμηνες προετοιμασίες μακριά άπό τήν Πυρσόγιαννη, κόστος δυσβάσταχτο, κούραση και ἀγωνία, ὅλα αὐτά άποτελοῦν πονοκέφαλο και γιά ἔνα μεγάλο ὄργανισμό.

Παρ' ὅλα αὐτά, ύπηρξε ἀνταπόκριση, ύπηρξε προσφορά. Σέ ὅλα τά ἐπίπεδα. Από πρόσωπα φιλικά κι άπό πολλούς χωριανούς πού άπό ἐπιφύλαξη ἦ και σεμνότητα είχαν κρατήσει μέχρι σήμερα κάποια ἀπόσταση.

· Η Σύνταξη

· Η ἀφίσα τῶν έκδηλώσεων

Φωτογραφία από τά έγκαινια τῶν ἐκδηλώσεων

Εὐχαριστοῦμε θερμά γιά τή βοήθειά τους: τό Γενικό Γραμματέα τοῦ Ε.Ο.Τ. κ. Λαμπρία πού μέ πρωτοβουλία του ἐπιχορηγήθηκαν οἱ ἐκδηλώσεις μέ τό ποσό τῶν 100.000 δρχ., τήν τηλεόραση τῆς EPT καὶ τῆς ΥΕΝΕΔ, τό τμῆμα δημοσίων σχέσεων τῆς Νομαρχίας Ἰωαννίνων, τόν ήμερήσιο ἀθηναϊκό τύπο καὶ ίδιαίτερα τό γιαννιώτικο πού κάλυψε σωστά καὶ μάλιστα σέ ἀσυνήθιστη ἔκταση τίς ἐκδηλώσεις μας.

Εὐχαριστοῦμε τούς φίλους πού ἀνέβηκαν μαζί μας στήν Πυρσόγιαννη, τούς χωριανούς καὶ ίδιαίτερα τούς νέους καθώς καὶ ὄλους ὅσους μέ τήν πρωσπική τους πρωτοβουλία μᾶς πρόσφεραν πολύτιμη βοήθεια.

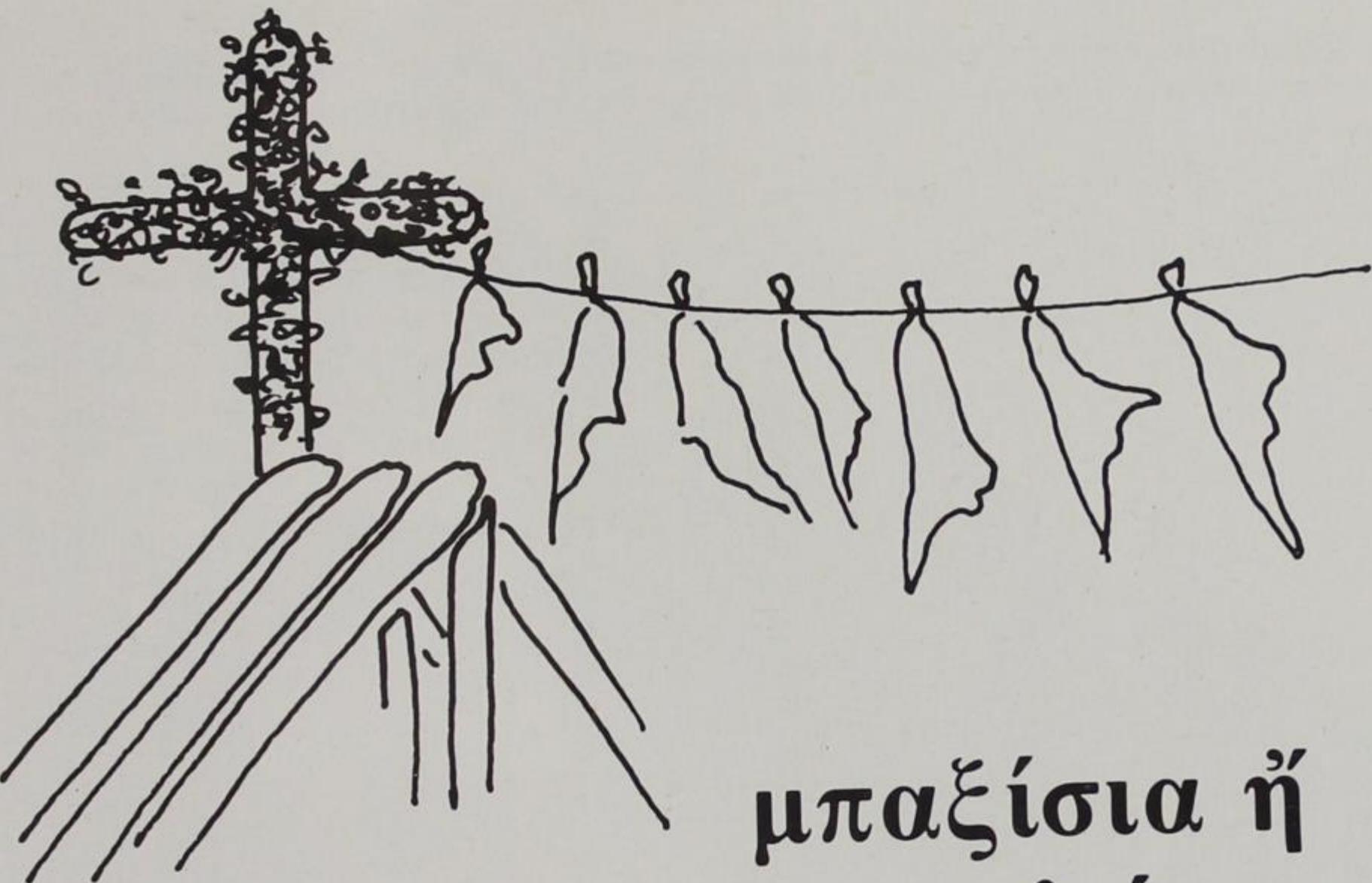
‘Η Σύνταξη

Φωτογραφία από τή θεατρική παράσταση τοῦ 'Ηπειρωτικοῦ θεάτρου «Τό καλοκαίρι θά θερίσουμε»

Φωτογραφία από τήν ἔκθεση ‘Η γυναίκα στά Μαστοροχώρια’

μπαξίσια ή μαντιλώματα

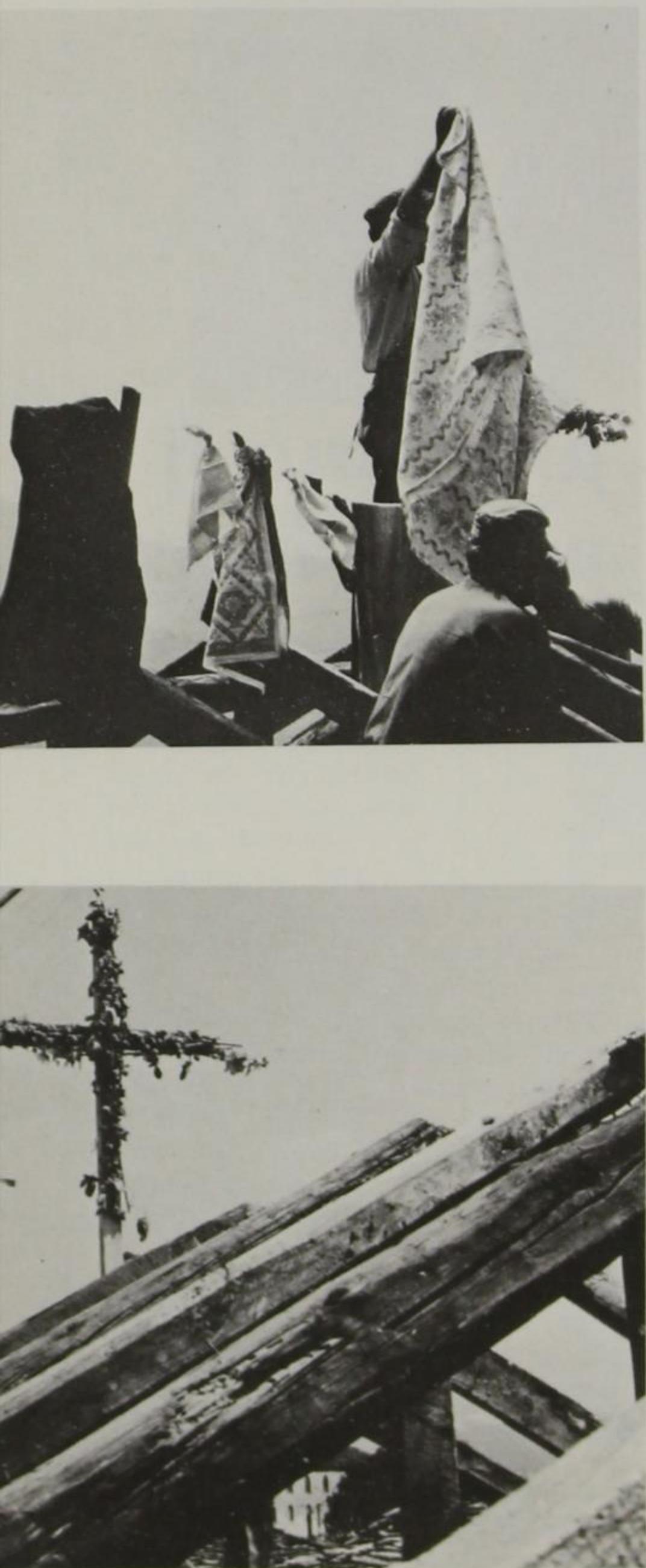
Καλωσόρισε το ἀφεντικό μας
μέ τό δῶρο του, νά ζήσει
νά ζήσουν τά παιδιά του.
"Οσα λουλούδια τοῦ Μαγιοῦ
καί φύλλα ἔχουν τά δέντρα,
χόρταρα τῆς γῆς,
ἄμμος τῆς θαλάσσης,
ψάρια τοῦ γιαλοῦ
καί ποταμοί μεγάλοι
τόσα καλά καί ἀγαθά
νά τοῦ δώκει ὁ Θεός.

Ἡ εἰσαγωγή μας γιά τά μπαξίσια ή μαντιλώματα οὐτε είναι, οὐτε θά μποροῦσε νά είναι πλήρης. Απλῶς κάνουμε μερικές ύποδείξεις καί προτείνουμε όρισμένα σημεῖα ἔρευνας.

Υπῆρχαν γεγονότα στήν καθημερινή ζωή τῶν μαστόρων μέ ἀξία τόσο συναισθηματική, ὅσο καί ύλική. Στά μπαξίσια ή ἀξία είναι κυριολεκτικά συναισθηματική παρ' ὅλο πού οἱ διηγήσεις τῶν μαστόρων σταμάτησαν ιδιαίτερα στό ἐπεισόδιο τῆς μοιρασιᾶς. Παρ' ὅλα αὐτά δέν παραλείπουν νά τονίσουν τή χαρά καί τήν ὁμορφιά τῆς μέρας αὐτῆς.

Κάθε τελετουργία στήν ίστορία τῆς ἀνθρωπότητας συνοδεύεται ἀπό ύλικά δῶρα καί ἀνταποδόσεις. Τά δῶρα αὐτά, ὅσο κι ἄν φαίνονται αὐθόρμητα καί αὐτοπροαιρετα, στήν πραγματικότητα είναι ύποχρεωτικά. «Αύτό ισχύει κι ὅταν ἀκόμα ή ὅλη χειρονομία ἀποτελεῖ προσποίηση, τυπικότητα καί κοινωνικό ψεῦδος η κι ὅταν κατά βάθος ύπάρχει ύποχρέωση καί οἰκονομικό συμφέρον». (ΤΟ ΔΩΡΟ - Μαρσέλ Μώς).

Οι φωτογραφίες είναι άπό τά μπαξίσια που έγιναν στις 13 Αύγουστου στό σπίτι του Τόλη Τσάνη. Στή σκεπή άνέβηκαν οι μαστόροι: Σπύρος Βαλτᾶς, Χρήστος Ντόβας, Εύριπιδης Βαλτᾶς και Θεμιστοκλῆς Γκάσιος

"Όλοι δέχονται τά μπαξίσια καί μάλιστα τά άξιώνουν όταν χρειάζεται. Οὔτε μποροῦν ν' άρνηθοῦν τά δῶρα πού τούς προσφέρουν. Υποψιάζεται κανείς πώς σέ αλλες ἐποχές πρέπει νά ύπηρχε ἔνα είδος «φιλικοῦ» ἀνταγωνισμοῦ μεταξύ τῶν δωρητῶν. Πρίν ξεπέσει τό έθιμο γύρω στά 1935 μέ 1940, είναι γεγονός πώς οι συγγενεῖς, μέ πρωτο τό σπιτονοικοκύρη, προσπαθοῦν νά ξεπεράσουν ὅ ἔνας τόν ἄλλον σέ γενναιοδωρία.

Μπορεῖ οι μαστόροι νά τραγουδήσουν καί νά χαροῦν περισσότερο ἔνα μπαξίσι ἢ νά περιποιηθοῦν πλουσιότερα ἔνα κορίτσι, σπάνια δμως θά μνησικακήσουν γιά ἔνα δῶρο πού δέν ἀνταποκρίνεται στίς προσδοκίες τους. Κατά γενικό κανόνα τά δῶρα γίνονται δεκτά καί ἀπαιτοῦνται. Παραμένουν ύποχρεωτικά καί ἔχουν ιδιαίτερες ήθικές ἀρετές.

Ο καθηγητής Δ. Λουκάτος στή μελέτη του Μαντηλώματα ἢ ό σταυρός τῆς στέγης (περιοδικό ΗΩΣ), τονίζει περιπτώσεις ξυλουργῶν στήν Εύρωπη πού κρεμοῦν μαῦρα κρέπια γιά νά ἐκδικηθοῦν τήν παράλειψη τῆς προσφορᾶς, ἐκδηλώνοντας ἀνοιχτά τή μνησικακία τους.

Αντίθετα, στό συμφωνητικό τῆς Αγίας Παρασκευῆς Ζαγορᾶς (1803), μαστόροι ἀπό τό Ζουπάνι τῆς Ήπείρου μεταξύ ἄλλων ἀρνοῦνται νά γίνουν τά μαντιλώματα: «... μέ αὐτήν τήν τιμήν ἐκαβουλαρήσαμεν νά μή πάρωμε ἄλλο τίποτε γιά γεμελίκι, οὔτε μανδηλώματα, οὔτε θεμελιάτικα, μόνον νά μᾶς δίδουν ἀπό μιά ὁκά ρακήν τήν ἡμέραν...». Ο Κ. Μακρῆς διακινδυνεύει μέ σιγουριά τήν ἐρμηνεία: «Στήν περίπτωση τῆς Αγίας Παρασκευῆς Ζαγορᾶς, ἐπειδή ἀσφαλῶς δέν θά τηροῦνταν τά «εἰδωλολατρικά» αὐτά έθιμα, οι σχετικές ἀμοιβές ἀναγράφονται στό συμφωνητικό καί ἐπιβεβαιώνονται ἀπό τό ἔξοδολόγιο τῆς ἐκκλησίας».

Τά μπαξίσια ούσιαστικά ἀποτελοῦν ἀντικείμενα ἀνταλλαγῆς πού ὅσο ἀνθηρότερη είναι ἡ οικονομία τῆς περιοχῆς, τόσο πλουσιότερα γίνονται. Πολλοί μαστόροι θυμοῦνται «καλά καί πλούσια» μπαξίσια σέ ἀρχοντικά σπίτια καί συνηθέστερα σέ ἐκκλησίες ὅπου ἡ ἐπίδειξη τῆς ἀμιλλας καί ὁ ἀνταγωνισμός είναι ἐντονότερος μεταξύ τῶν δωρητῶν.

Η ἐπισημότητα τῆς τελετῆς τοῦ έθιμου ἀποδεικνύεται κι ἀπό τούς χαρακτηρισμούς τῶν μα-

στόρων (τρανή μέρα -μᾶς άνηκε- τήν καρτερούσαμεν μέ χαρά). Τό τέλειωμα τῆς σκεπῆς είναι ἡ ἀπόλαυση καὶ ἡ ἀνακούφιση πού αἰσθάνονται γιατί στά παλιότερα χρόνια ἡ κατασκευὴ ἀπαιτοῦσε μεγάλο χρονικό διάστημα μέ ίδιαίτερη μυθολογία καὶ ἔνταση. Χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς τελετῆς είναι οἱ ἐθιμοτυπικές προσφωνήσεις. Ἡ μεγάλη διάρκειά τους παραπέμπει στή βιζαντινή ἐκκλησιαστική μουσική. Μαστόροι πού δούλεψαν χρόνια στό Τσιάμικο (Θεσπρωτία) μέ τούς Τουρκαρβανίτες, τό «γυρνᾶν» περισσότερο στόν ἀμανέ καὶ τό διανθίζουν μέ σκωπτικές ἀναφορές.

Ο δωρητής ἐκθέτει τό δῶρο ἀνεβαίνοντας στή σκαλωσιά. Ο ἀρχιμάστορας τό ψηλαφίζει πρῶτα κι ὑστερα τό σηκώνει ψηλά κουνώντας το ὅπως ὁ παπάς τόν «déra» στή λειτουργία. Συνήθως σκύβει τό κεφάλι του πίσω ἀπό τό δῶρο καὶ οι κινήσεις του μοιάζουν σάν τό παγγίδι «κριφτό». Τό ὑπόλοιπο σῶμα λικνίζεται καὶ παρακολουθεῖ τό κεφάλι. Πολλές φορές οἱ μαστόροι «ζεχνιούνται» στό τραγούδι καὶ τά μπαξίσια είναι μιά ἀτέλειωτη θεατρική παράσταση. Οι στερεότυπες εὐχές χάνονται στίς προσωπικές ἀπολογίες μέ πλούσιους ἐρωτικούς ὑπαινιγμούς. Συχνά παραπέμπουν σὲ δημοτικά τραγούδια καὶ λαϊκά ἀναγνώσματα τῆς ἐποχῆς. Μερικές φορές «ἐπειμβαίνουν» στή ζωή τῶν ντόπιων μέ σκλη-

ρές ἀναφορές καὶ ὑπονοούμενα, ιδίως στά «χρόνια τῶν παπούδων μας» μέ κίνδυνο νά «παρεξηγηθοῦν».

Η φωνή τοῦ κορυφαίου μάστορα συνοδεύεται ρυθμικά ἡ φάλτσα ἀπό τό πανδαιμόνιο πού δημιουργοῦν οἱ σκεπαρνίές στίς γρεντές τῆς στέγης καὶ τά μεταξύ τους «μισόλογα». Τό μπουκάλι μέ τό ρακί μετακινεῖται ἀπό χέρι σέ χέρι ἀπό τά χαράματα ὡς τή δύση τοῦ ἥλιου. Δυστυχῶς οἱ πληροφορίες στά χρόνια μας στένεψαν, οἱ νεώτεροι μαστόροι ἐλάχιστα ἔζησαν τά μπαξίσια καὶ ἔτσι ἡ πολύτιμη ἔνταση τῆς τελετῆς δέν τεκμηριώνεται.

μπαξίσια ή
μαντιλώματα

διηγεῖται ὁ μάστορας
Δῆμος Φλίνδρης

Τήραξε τί γίνονταν· ἀφοῦ τελείωνε τό σπίτι καὶ πιάναν τή στέγη οἱ μαστόροι βάζαν στά δυό ἄκρα της δυό σταυρούς μέ λουλούδια καὶ περνοῦσαν ἔνα ράμα. Τά λουλούδια τάκοβαν οἱ μαστόροι ἡ οἱ κοπέλες τοῦ σπιτιοῦ.

“Αρχιζαν τά μπαξίσια καὶ ὅλοι οἱ μαστόροι στή σκεπή καὶ πρῶτος ὁ νοικοκύρης ἔφερνε τό δῶρο. Ἀκολουθοῦσαν οἱ ύπόλοιποι τοῦ σπιτιοῦ καὶ οἱ συγγενεῖς· ἐπειτα ἃς ποῦμε, δηλαδή σχεδόν ὅλο τό χωριό πήγαινε δῶρα. “Αλλος πήγαινε μαντίλια, ἄλλος πήγαινε κάλτσες, ἄλλος πήγαινε ἔνα παντελόνι, ἔνα πουκάμισο, ἔτσι συνηθισμένα δῶρα.

Μόλις πήγαινε ὁ νοικοκύρης τό δῶρο, ἔβγαινε ὁ νεώτερος ἀπό τοὺς μαστόρους καὶ τοῦ τραγουδοῦσε ώς ἔξης:

— Καλωσόρισε ὁ σπιτονοικοκύρης μέ τό δῶρο του, νά ζήσει, νά ζήσουν τά παιδιά του. “Οσα λουλούδια τοῦ μαγιοῦ καὶ φύλλα ἔχουν τά δέντρα, χόρταρα τῆς γῆς, ἀμμος τῆς θαλάσσης, ψάρια τοῦ γιαλοῦ καὶ ποταμοί μεγάλοι, τόσα καλά καὶ ἀγαθά νά τοῦ δώκει ὁ Θεός.

“Οσο ὁ μάστορας τραγουδοῦσε οἱ μαστόροι ἀπό πάνω κι ἀπό κάτω χτυποῦσαν τά σκεπάρια στίς γρεντές: τάκα - τάκ, τάκα - τάκ γιά νά τοῦ δώσουνε χρόνο, ρυθμό στήν όμιλία.

“Ετσι ύποδέχονταν ὅλους τούς συγγενεῖς καὶ τούς τραγουδοῦσαν ὅλους.

‘Εμεῖς τραγουδούσαμε νύχτα - μέρα κι εἴμαστε συνηθισμένοι. Αἰσθανόμασταν όμως στά μπαξίσια μεγάλη χαρά γιατί φτάναμαν στή στέγη. “Υστερα κι ὁ νοικοκύρης χαίρονταν γιατί τέλειωνε τό σπίτι καὶ τό καμάρωνε στολισμένο μέ μαντίλια καὶ δώρα σάν νύφη καμαρωμένο.

Τώρα στή μοιρασιά δέν τά πάειναμαν καλά. “Ολο κι ἄκουγες ἀπό τούς μαστόρους παράπονα. Τί νά κάνεις ρέ παιδί, δύσκολα χρόνια καὶ ἔνα μαντίλι ἀκόμα τούχαν ἀνάγκη. Εἴμασταν ἀκριβῶς στό Λουτρό τῆς Θεσσαλίας καὶ κάναμε μιά ἐκκλησιά, πρίν τό '25, ἀφοῦ ημουνα ἀκόμα μικρό παιδί. Τό χωριό τώρα μεγάλο καὶ ἡ ἐκκλησιά τό ίδιο. Καὶ ὁ κόσμος ἐκεῖ πρόσφερε πολλά καὶ καλά πράγματα τῆς ἀξίας, λόγω πού ἡταν ἡ ἐκκλησία.

Λοιπόν τώρα τί γίνεται! Τώρα ὅλοι ἥθελαν νά πέσουν τά καλύτερα δῶρα σ’ αὐτούς. Πόσοι εἴμασταν; Νομίζω 15 νομάτοι. “Ε, κάναμε 15 μεράδια. Σέ μερικά δέματα όμως οἱ ἐπιτήδειοι βάζανε πιό καλά πράγματα καὶ συμφώνησαν:

— Θά βγεῖς ἐσύ τάδε ὅξω καὶ ἐγώ θά βάζω τό χέρι ἀπάνω στό κάθε εἶδος. Θά σου πῶ ἐσένα,

«τοῦτο ποιανοῦ είναι;» Τοῦ Δήμου Φλίντρη π.χ. Θά πιάσω τό ἄλλο τό καλύτερο.

— “Αμ τοῦτο ποιανοῦ είναι; Αὐτή ἡ λέξη είχε τή σημασία της γιατί φανέρωνε καλό δῶρο.

— “Α, τυχερό δῶρο, σάμπως ἥξερα κι ἐγώ ὅτι θά μοῦ τύχαινε! ἀπαντοῦσε ὁ πονηρός.

Είχαν τό σύνθημα «“Αμ τοῦτο ποιανοῦ είναι;» καὶ τό παρασύνθημα «“Αμ καὶ τοῦτο πάλι;».

Πάντως μέ τοῦτα καὶ μέ τ’ ἄλλα τά μπαξίσια ἡταν μεγάλη μέρα καὶ γιά τούς μαστόρους καὶ τό νοικοκύρη. Δέν είχαν ίδιαίτερη συμφωνία γιά τή στέγη μέσα στήν τοιχοποιία είχαν καὶ τή στέγη. Καὶ οἱ μαστόροι ἔχοντας ύπόψη τους τά μαντίλια τήν ἔφκιαναν σέ βάρος τῆς ἐργασίας τους. “Η χαρά τους σου λέω ἡταν τά μαντίλια· ἔνα μαντίλι νά πάρουν τό χαίρονταν αὐτό τό πράγμα. “Οπου κι ἄν δουλέψαμε παντοῦ κάναμε μπαξίσια καὶ παιρναμε καλά δῶρα.